

CEVRİ DİVÂN'I ÖRNEKÇESİNDE EDEBİ TÜRLER VE TARZLARIN METİN KURULUMUNDAKİ ROLÜ

Example of Cevrî's Dîvân the Role of Literaty Genres and Styles in Text Setup

Timuçin AYKANAT*

ÖZ

Klâsik Türk edebiyatı üzerine metin eksenli yapılan çalışmalar, genellikle metin neşri ve tahlili bağlamlarında şekillenmektedir. Metnin anlam dünyasını deşifre eden edebî türler ve tarzlar ifade edilen bahisler kadar yoğun işlenmemektedir. Oysaki klâsik Türk edebiyatının büyük bir kesimini oluşturan divanlar ve mesneviler, edebî türler ve tarzlar bakımından oldukça zengindir. Öte yandan, Osmanlı toplumunun kültür yapısını çözümlenmeye olanak sağlayan Osmanlı şiirinin ne anlattığı ve anladığı şeyi nasıl sunduğu da anılan toplumun ifade ve algı ölçütlerini yansıtacaktır. Dahası söz konusu ifade ve algı ölçütlerinin kolaylıkla yüzeye taşınmasını sağlayan edebî türler ve tarzlar, bir edebî metnin kurulmasında da aktif rol almaktadır. Manzum veya mensur her bir eser, edebî türler ve tarzlar örüntüsünde biçimlendirilmektedir. Ayrıca her bir şair ya da yazar; eserinde işlediği edebî türler ve tarzlar nispetinde; şairliğinin, şiir âleminin ve toplumsal değerlerin anlam dünyasını sunmaktadır.

Bu kısa yazıda ifade edilenler doğrultusunda; Cevrî Dîvân'ı özelinde ve metin örneklemelerinden yola çıkılmak suretiyle, edebî türler ve tarzlar üzerinde değerlendirmelerde bulunularak, klâsik Türk şiirinin anlam dünyasını yansıtan edebî türler ve tarzların bir metnin kurulumunda nasıl rol aldıkları ve ne şekilde etkin oldukları yorumlandı. Yazı sonunda söz konusu Dîvân'ın edebî türler ve tarzlar nispetinde ne şekilde örüldüğü bir tablo ile somutlaştırılarak, yorumlanan değerlerin

ABSTRACT

Studies in Classical Turkish Literature text on the axis, usually shaped in the context of the text and analysis of its publication. Decipher the meaning of the text that the world of literary genres and styles, which is expressed as intense as bets are studied. However dîvâns make up a large part of the classical Turkish literature mesnevîs, is very rich in literary genres and styles. On the other hand, allows to analyze the structure of Ottoman society, culture, and told told how to do what it offers Ottoman poetry of expression and perception of the aforementioned criteria will reflect the society. Furthermore, the perception of the criteria stated, literary genres and styles that can easily be moved to the surface, plays an active role in the establishment of a literary text. Each one works poetically or prosaically, literary genres and styles configured pattern. In addition, each of a poet or writer, in his book of literary genres and styles proportion committed; literacy, poetry realm of social values, and offers you a world of meaning.

Those referred to in this short article on the assessment of the Cevrî's Dîvân action genres and styles available without meaning world of classical Turkish poetry, offering a literary text styles for monopolar and evaluated the role of setup. Text at the end of the table with those expressed concretely presented, reviewed and in this way the values were recorded.

Key Words: Classical Turkish Literature, Literaty Genres and Styles, Word of Meaning,

* Arş. Gör, Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, timi_cin@hotmail.com

Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü,

kayıt altına alınması ve bu yolla dikkatlere sunulması amaçlanmıştır.

Cevrî's Dîvân, Text Instellation, Cocreation

Anahtar Sözcükler: Klâsik Türk Edebiyatı, Edebî Türler ve Tarzlar, Anlam Dünyası, Cevrî Dîvân'ı, Metin Kurulumu, Somutlaştırma

Giriş

Klâsik Türk edebiyatı üzerine metin eksenli yapılan çalışmalar, genellikle metin neşri ve tahlili bağlamında şekillenmektedir. Metnin anlam dünyasını deşifre eden edebî türler ve tarzlar ifade edilen bahisler kadar yoğun işlenilmemektedir. Oysaki klâsik Türk edebiyatının büyük bir kesimini oluşturan dîvânlar ve mesnevîler, edebî türler ve tarzlar bakımından oldukça zengindir. Öte yandan, Osmanlı toplumunun kültür yapısını çözümlenmeye olanak sağlayan Osmanlı şiirinin ne anlattığı ve anlattığı şeyi nasıl sunduğu da anılan toplumun ifade ve algı ölçütlerini yansıtacaktır. Dahası söz konusu ifade ve algı ölçütlerinin kolaylıkla yüzeye taşınmasını sağlayan edebî türler ve tarzlar, bir edebî metnin kurulmasında da aktif rol almaktadır. Manzûm veyâ mensûr her bir eser, edebî türler ve tarzlar örüntüsünde biçimlendirilmektedir. Ayrıca her bir şair ya da yazar; eserinde işlediği edebî türler ve tarzlar nispetinde; şairliğinin, şiir âleminin ve toplumsal değerlerin anlam dünyasını sunmaktadır. Bu doğrultuda bir şair/yazar'ın ne söylediği (edebî tür) ve onu nasıl söylediği (edebî tarz) toplum yapılanması ve toplumsal algı bakımından kayda değerdir. O bakımdan bu kısa yazı Cevrî Dîvân'ı özelinde ifade edilen değerleri yorumlayacaktır. Bu seçim bir tesâdüf değıldir. Aksine, 17. yüzyılın yetiştirdiği, iyi bir eğitimden geçen (Nâ'imâ, 1147: 542), tezkîrelerin iyi bir hattat ve sanatkâr hükmünü verdiği (Çapan, 2005: 137, Zavotçu, 2009: 124) ve dahası çok yönlü (Ayan, 1981: 45) bir şair olarak nitelenen Mevlevî şair Cevrî'nin dîvânında çokça sağlıklı veriye ulaşılacağı hükmü sebebiyledir. Manzûm ve mensûr çokça eser üreten Cevrî'nin Dîvân'ının edebî türler ve tarzlar nispetinde değerlendirmeye alınması, özelde Cevrî'nin ve hemen her klâsik şairin, şahsının ya da yaşadığı toplumun anlam dünyasını sunduğunu örneklemeye² yetecektir.

Metin Kurulumu Açısından Cevrî Dîvân'ında Edebî Türler ve Tarzlar

A. Edebî Türler

1. Bahâriyye/Bahâriyyât/Bahârnâme/Reb'îyye

¹ Edebî türler ve tarzlar ile ilgili değerlendirmeler metin örneklemeleri üzerinden yapılacağından teorik olarak burada tartışılmadı. Ayrıca; Akkuş, 2007, Canım, 2010, Aça vd., 2009, Levend, 1998, Aynur vd., 2010; bu konunun teorisi için anılması gereken kaynaklar arasındadır.

² Metin örneklemeleri; "Ayan, Hüseyin. *Cevrî Hayatı, Edebî Kişiliği, Eserleri ve Dîvânının Tenkitli Metni*, Erzurum: A.Ü. Yay., 1981." adlı eserden alıntılanacak, örneklemeler, şiir numarasına ve gerekli hâllerde beyit ve sayfa numaralarına işaret edilerek sunulacaktır.

Sözcük anlamı bahârla ilişkili demektir. Edebiyatta bahar tasvirine yer veren manzumelerin genel adıdır. Bağ ve bahçe konulu şiirler de bu bağlamda değerlendirilmektedir. Cevrî Dîvân'ında yer alan on ikinci kasidenin nesîb bölümü ile 28 ve 29. gazeller bu türe örnekleme teşkil eder.

Mevsîm-i gül fasl-ı gülşen nev-bahâr eyyâmıdır
Devr-i sagar nûş-ı mey seyr-i kenâr eyyâmıdır

Mu'tedil bâd-ı bahâr-ı mevc-zen bahr-ı çemen
Zevrâk-ı câm-ı şerâb-ı hoşgüvâr eyyâmıdır... (Gazel/28 - s. 192)

2. Cûlûsiye

Sözcük anlamı; oturmak, tahta çıkmak demektir. Edebiyatta; pâdişâhın tahta çıkması üzerine yazılan şiir ve düzyazı metinlerine verilen addır. Cevrî Dîvân'ında on bir ve on altıncı tarihler Sultan İbrahim ve Sultan Muhammed'in cûlûsları üzerine yazılmıştır.

Yine kadr ü şeref buldı serîr ü mülk-i 'Osmânî
İrişdi âfitâb-ı âsumâna efser ü dihim

Yine iklim-i Rûm'a bir Sikender oldı şâhenşâh
Ki fahr eyler vücûdiyla şehenşâhân-ı heft iklim ... (Tarihler/II - s. 290)

3. Dâriyye/Kasriyye

Sözcük anlamı ev demek olan Arapça dâr kelimesine -iyye Arapça aitlik eki getirilerek oluşturulan bu ifade binalarla ilgili metinleri işleyen türün adıdır. Metinde; kasîde nazım şekli ile yazılmış 30 ve 39 numaralı şiirler, kıt'a nazım şekli ile yazılmış 62, 63 ve 64 numaralı şiirler dahası târîhler adlı bölümde yer alan, 4, 6,15, 23, 83, 84, 90,101 ve 113 numaralı metinler, bu türe örnek oluşturur.

Te'alallâh zihî kâşâne-i matbû'-ı zîbâ kim
Virür mi'mâr-ı 'akla tarh-ı üstâdânesi hayret

N'ola sakfın mesâhat itmede olsa nazar kâsır
İrişmez bâmına dest-i hayâl endâze-i fikret... (Kıt'a/s.150)

4. Esbiyye/Rahşiyye

At tasvîrlere yer veren ve atlarla ilgili yazılan metinler bu başlık altında değerlendirilmektedir. Eserde, on iki beyitlik bir hacme sahip yirmi altıncı şiirin bazı bölümleri bu türde yazılmıştır.

Eser yel mi disem yâ hod akar su mı disem bilmem

Ne gûna eylesem ta'rîfin ol esb-i sebük-pânun ... (Kasîde/26 - s. 109)

5. Fetihnâme

Arapça "feth" açmak anlamında bir sözcüktür. Bir yer ya da mevkinin, fethedilmesi, ele geçirilmesi üzerine yazılan ve bu olayın getirdiği sevinci işleyen metinler, fetihnâme olarak adlandırılmaktadır. Cevrî Dîvân'ında on birinci kasîde bu türe örnek oluşturur.

Muzaffer çeyş ü feth-âyet cihân-gîr-i zafer-râyet

Cihân-dâr-ı kâvi nusret melek-hayl u Hudâ-yâver

Firengistâna düşdi şu'le-i şimşîr-i pür-tâbı

Yakup kahr ile küffâr-ı Girîdi itdi hâküster... (Kasîde/11 - s. 79)

6. Hammâmiye

Hamâm ve oradaki güzellerin övülmesi dâhilinde; hamâm tasvîrlere yer veren metinler bu isimle anılmaktadır. Kıt'alar arasında yer alan ve mesnevî formunda yazılmış iki beyitlik bir şiir ile 84 numaralı târîh, Dîvân'da bu türe örnek oluşturmaktadır.

Zihi hamâm-ı rûh-efzâ-yı rûşen

Müferrih dil-küşâ manend-i gülşen

Hevâsı zinde eyler cism ü cânı

Safâsı cennet-âsâ câvidânî (64 - s. 150)

7. Hazâniye

Farsça hazân kelimesi Türkçede güz ya da sonbahar anlamlarına karşılık gelir. Edebî metinler söz konusu olduğunda, sonbahar konulu metinler hazâniye başlığı altında değerlendirilmektedir. Hazâniye türünde yazılmış metinlerde hüznün hâkim duygu olduğu söylenebilir. Eserde, 214. gazel bir hazâniye örneğidir.

Fasl-ı pâyiz irişüp köhne bahâr oldı yine

Dağ-ı dil tâzelenüp lâle-‘ızâr oldı yine

Vâdi-i Eymen idüp deşt-i deri berk-ı harîfe

Her şer-i şâh-ı şecer şu'le-nisâr oldı yine... (Gazel/214 - s. 260)

8. İydiyye/Bayrâmiyye

Bayram ile ilgili kutlama, sevinç ve huzûru işleyen; bayram vesîlesi ile yazılan şiirler bu adı almaktadır. İydiyye, bayrâmiyye ve bu kelimenin oluşturduğu çeşitli tamlama ifadeleri; bu durumu işleyen kasîde nesîblerine de ad olmuştur. Cevrî Dîvânı'nda 47 numaralı şiir, "Kit'a-i İydiyye Der-Vasf-ı Merhûm Siyâvûş-Pâşâ-zâde" ismini taşımaktadır. Kit'a nazım şekli ile yazılan bu manzûmede, anılan kişiye du'a edilmiş, övgülerde bulunulmuş ve her gününün bayram edâsı ile geçmesi söylenilerek, iydiyye türünün coşkunluğundan istifade edilmiştir.

Ey âfitâb-ı subh-ı sa'âdet ki her günün

'İyd eylesün nişât-ı safâyile Girdigâr

A'yâd-ı bî-şumâr-ı cihân rûz-ı haşra dek

İtsün zamân-ı devlet ü 'ömrünle iftihâr ... (Kit'a - s. 140)

9. Kalemîyye/Kalemnâme

Kalemi tasvîr eden, onu öven, özelliklerinden bahseden ve dahası yazı çeşitlerinin övgüsüne yer veren şiirler bu başlık altında değerlendirilmelidir.

Doğrudan kalemi konu edinen kalmenâmeler (Topal, 2008: 35-51 ve Şengün 2008: 730-758) müstakil birer eser olarak da yazılmıştır. Dede Ömer Rûşenî'nin Kalemnâme adlı eseri burada anılmalıdır. (Tavukçu, 2005: 38). Cevrî, eserinde kasîdeler adlandırması ile tanzim edilen bölümde 18, 24 ve 31. şiirleri bu türde yazmıştır ve bu türde şiirleri şahsî anlam dünyası ile hattatlık yetileri dolayısıyla oluşturmuştur.

Yine ey hâme senünle açalum nutka zebân

İdelüm her birimüz hâlümüzi şerh ü beyân

Arz-ı ihlâsa seni vâsita eyler ahbâb

Sensin el-kıssa ki dost meyânında lisân

Ben de bir dosta izhâr-ı hulûs itmek için

Seni tahrîk ideyim kademün ola revân... (Kasîde/24 - s. 105)

10. Keştînâme

Gemi ve ilgili parçalarına ilişkin şiirler edebî tür olarak bu adı almaktadır. Âmil Çelebioğlu, yazdığı bir makalede konu ile ilgili etraflıca bilgi vermiş ve bu tür altında değerlendirilebilecek metinleri üç gurupta sınıflandırmıştır:

“1. Gemi ve parçalarıyla ilgili doğrudan ve benzetmelerle oluşturulmuş metinler,

2. Gemi, gemicilik, deniz ve savaşları ile ilgili tasvir, methiye veya hikâyevi anlatılar,

3. Gemici dili ile yazılmış şiirler.” (Çelebioğlu, 1998: 626), ki bu lisân ayrı bir üslûp oluşturması dolayısıyla “levendâne” (Koncu, 2010: 428) şeklinde adlandırılabilir. Cevrî, eserinde ellinci (s. 142) ve altmış altıncı şiirlerde (s. 151) bu türe örnek oluşturacak metinlere yer vermiştir. Bu metinlerde hâkim anlatım tarzının tavsîf olduğu da anılması gereken bir başka ayrıntıdır.

Böyle bir zîbâ sefine olmadı peydâ dahi

Olahı keştî vü deryâ mâh-ı nevle âsumân

Seyr idenler âsûmân üzre hilâl eyler hayâl

Olsa bu sîmîn sefine gâhî deryâda ‘ayân (Kasîde/50 - s. 142)

II. Mersiye

Sözcük anlamı ağlamak olan bu kelime, edebî terim olarak yitirilenin ardından duyulan acıyı dile getirmek için söylenen veya yazılan manzûmelere verilen ada karşılık gelir. Yitirilenin ardından, çünkü bir şehir kaybedildiğinde şehir mersiyeleri yazılmaktadır. Dahası hayvan mersiyeleri de burada anılmalıdır.

Makteller de mersiye ana türü altında değerlendirilmektedir. Mersiyelerde hâkim tarz iftiraknâmedir. Yitirilenin olumlu özelliklerin sayılıp döküldüğü kısımlar ise methiye tarzında yazılmaktadır. O bakımdan mersiyeler, edebî türler ve tarzlar bahsinin doğru değerlendirilmesinde önem arz etmektedir. Târihler bölümünde yer alan 38. şiir, bir mersiye örneğidir.

Geçdi dünyadan idüp Bayrâm Pâşâ terk-i câh

Ber-tarâf kıldı kuyûd-ı mâsivâyı bi’t-temâm

Kesb-i hâl itmişdi sırr-ı evliyâ'uli'llâhdan

Mak'ad-ı sıdk itdi âhir menzilin Rabbü'l-enâm ...(Tarihler/38 - s. 306)

12. Mutrıpnâme

Mutrıp, sözcük anlamı itibârıyla, çalgıcı demektir. Bazı mutrıpler, aynı zamanda okuyucudur. Yani şarkı söylerler. O bakımdan hânende veyâ sâzende gibi isimlerle de anılırlar. Mutrıp, “bezmin ve dolayısıyla bu tür eğlencelerin vazgeçilmez bir parçasıdır.” (Canım, 1998: 14). Müstakil bir edebî tür olan sâkinâmelerin anlam dünyasını zenginleştiren önemli bir kavramdır. Cevrî Dîvânı'nda, tıpkı şehrengizlerde bir yerleşim yerinin güzellerinin tavsîf edilmesi gibi sarâyın mutrıpları tanıtılmış, tavsîf edilmiş ve övülmüştür. Bu şiir, (s. 110) doğrudan doğruya çalgıcıları işlemek dolayısıyla “mutrıpnâme” şeklinde adlandırılabilir. Öte yandan, mersiye üst başlığı altında değerlendirilen makteller gibi sâkinâmeler üst başlığı altında “mutrıpnâme” adıyla bir edebî türü temsil edebilir.

... Ya'ni hâlâ Harem-i has-ı Hümâyûnda olan

Cümle hâ^(v)nende vü sâzendeyi kıl 'add ü şümâr

Cümlesinden biri hâ^(v)nende 'Alî Ağâ'dur

Ki olur mürdeler ihyâ nefesinden her bâr

Biri 'avvâd Muhammed ki 'Acemdür aslı

Rûmda yok dahi bir sencileyin nâdire-kâr... (Kasîde/38 - s. 110)

13. Na't

Kelime anlamı, övme ve vasıflandırma şeklindedir. Edebiyatta başta Hz. Peygamber olmak üzere; dört halife, dîn büyükleri ve velîler vasfında yazılan övgü içerikli şiirler bu adla anılmaktadır. Dîvân'ında tevhit türüne yer vermeyen Cevrî, eserin ilk şiirini na't türünde yazmıştır.

Pâdişâh-ı du-cihân Ahmed-i mürsel ki anun

Midhat-ı zâtı dilün maslahat-ı elzemidür

Eyleyen mertebesin 'arş-ı berînün 'âli

Eser-i Hürrem-i izz-i şeref-i makdemidür...(Na't - s. 61/15 ve 16. beyitler)

14. Nevrûziye

Farsça nevrûz, yeni gün demektir. Bu günde yaşanıldığı söylenen olayların, cumâ günü gerçekleştiği söylenen olaylarla paralellik teşkil ettiği görülür. Edebiyâta bu konuyu işleyen şiirler nevrûziye türü altında değerlendirilir. Esâsen bahâr mevsimi ile yakın ilişkide olan bu şiirler kendini tür kılabilircek sayıda örneklemeyle sahip olması dolayısıyla ayrı bir başlık altında değerlendirilmektedir. Eserde, kasîdeler bölümünün sekizinci şiirinin ilk on beyiti ve gazeller bölümünün 124 ve 256. şiirleri bu türe örnekleme teşkil eder.

Eyleyüp âyine-i çarh-ı mücellâ nevrûz

Dehre gösterdi yine sûret-i zibâ nevrûz

Subh-dem şa'sa'a-i mihr degüldür görinen

Çıkdı şevketle giyüp hil'at-ı dibâ nevrûz... (Kasîde/8 - s. 76)

15. Sahbânâme/Sâkînâme/İşretnâme

Sâkî, Arapça kökenli bir sözcük olup; su dağıtan ya da içki sunan anlamlarına gelir. Edebiyâta; sâkî ile sohbet havasında yazılan, sâkî ve şarâbın övüldüğü; içki meclislerinin işlendiği ve içkinin tasavvufî ve maddî olarak yorumlandığı şiirler bu tür altında değerlendirilir. Cevrî Dîvân'da, 20, 21 ve 165. gazeller ile ikinci tahmîsi bu türde kaleme almıştır.

Sâkiyâ âyîne-i sâgar-ı göster görelüm

Nice seyr eyledi dünyayı Sikender görelüm

Kays'ı lâ ya'kıl idüp Kûh-keni kıldı helâk

Bâde-i câm-ı mahabbet bizi neyler görelüm... (Gazel/165 - s. 242)

16. Sefernâme

Arapça bir kelime olan sefer; Türkçede, yolculuk, savaşa gitme, kere ve def'a anlamlarıyla kullanılmaktadır. Edebiyâta savaşa hazırlanma, savaşa gidiş ve savaşı anlatan metinler bu bağlamda değerlendirilmektedir. Dîvân'da beşinci kasîde bu türe örnek oluşturur.

Hakk mu'în ola şehenşâh-ı Sikender zafere

Ki gaza niyyetine sıdk ile çıkdı sefere

Haymesin kurmağa fermân idicek ta'zîmen

Döşedi dest-i kazâ atlas-ı gerdûn-ı yere

O güzîde halef-i dûde-i 'Osmânî kim

Gâlib oldu bu tedârükle niyâ vü pedere... (Kasîde/5 - s. 68)

17. Sıhhatnâme

Özellikle "erkânü's-sa'âde"den olmak üzere kıymet verilen bir kişinin iyileşmesi üzerine yazılan manzûmeler şairlerce bu başlık altında sunulmuştur. Dîvân'da kasîde nazım şekli ile yazılan altıncı şiir ve elli beş numaralı kıt'a-i kebîre bu türde yazılmıştır.

Minnet Allâh'a yine husrev-i dîn-i İslâm

'Âlem-i Ahmed-i Muhtar gibi itdi kıyâm... (Kasîde/6 - s. 70)

Hamdüli'llâh ki olup lutf-ı ilâhi şâfi

Eyledi çeşm-i remed-dîdeme hikmetle revâ... (Kıt'a-i Kebîre/s. 146)

18. Sûrnâme/ Sûriyye

Düğün, doğum, ziyâfet ve şenlikler bağlamında çeşitli kutlamaları işleyen bu edebî tür, eserde; fetihnâme türünün örneklediği II. kasîdenin 19 ilâ 36'ıncı beyitleri arasında, eserin şairince yerleştirilerek Sultan İbrâhîm Hân'ın izdivâcınının anlatılması sağlanmıştır.

İdüp bir sûr-ı 'âlî yümn ü ikbâl ü sa'âdetle

Safâsından kulûb-ı 'âleme toldı meserretler

Çıkardı bir dürr-i pâkî haremden ferr-i devletle

Musâhib bir vezîr-i kâmkâra eyledi hem-ser... (Kasîde II/s. 80)

19. Şitâiyye

Şitâ kış mevsimi demektir. Teşbîp bölümleri kış konusunu işleyen kasîdeler şitâiyye olarak isimlendirilmektedir. Bu türü sâdece kasîdelerin nesîb bölümleriyle sınırlandırmak uygun olmaz. Kış konusu, diğer nazım şekilleriyle de işlendiğinde şitâiyye adını

almalıdır. Dîvân'da "sermâ" adı altında sunulan 114,115 ve 116. şiirler bu türe küçük kesitlerle örneklemede bulunur.

Şu denlü şiddet itdi fasl-ı sermâ
 Ki tondurdu yine bahr-ı zemîni
 Beyân olsun diyü târîh-i vakti
 Didi hâtif şitâ-yı erba'îni
 Meh-i zi'l-ka'dede deniz tondi (Tarihler/s. 343)

20. Tuğrânâme/Tuğrâiyye

Devlet adamlarının tuğrâlarını konu edinen şiirler bu adla anılmaktadır. Bu metinlerde tuğralar, şairlerce tavsîf edilerek âdetâ yeniden çizilmiştir. Tuğrânâmelerde (Topal, 2009: 976-992) tuğrâların biçimsel ve manevî unsûrları da yorumlanmaktadır. Cevrî, eserindeki kalemiyeler de dâhil olmak üzere 42, 43 ve 44 numaralı tuğrânâmeleri şans eseri yazmamıştır. Bunda kendisinin hattat olması ve sanatçı bir kimliğe sâhip olması aslî sebeptir. Sâdece bu örnek bile; edebî türler ve tarzların, şairin ya da şiir âleminin anlam dünyasını sunduğuna kanıt gösterilebilir.

Habbezâ tuğrâ-yı garrâ-yı şeh-i vâlâ-nişân
 Resm-i nâm-ı Hazret-i Sultân İbrâhîm Hân
 Beyzâ-i beyzâsı 'ayn-ı âfitâb-ı pür-ziyâ
 Zülfe-i zibâsı reşk-i sünbül-i bâğ-ı cinân... (Kasîde/42 - s. 138)

21. Velâdetnâme/Mevlid

Hız. Peygamber'in doğumu üzerine yazılan metinler genelde mevlit olarak adlandırılmaktadır. Osmânlı devletinde şehzâdelerin doğum hâdiselerinin anlatıldığı eserlerin, velâdetnâme ismi ile anıldığı olmuştur. Cevrî, hazreti Peygamber'in doğumunu işleyen ve eserin ikinci kasîdesi olan bu şiire yaygın kullanılan mevlit adlandırması yerine vilâdet adını vermiş ve bu şiirde, Hazreti Peygamber'in tevellüdünü anlatmıştır.

Merhabâ ey devr-i eyyâmün şeb-i sa'd-ahteri
 Makdemün oldı müzekkir mevlid-i peygamberi
 Habbezâ şehir-i Râbi'ül-evveli hurrem-eser
 Oldı feyzunla şühûr-ı 'âlemün ferrûhteri... (Kasîde/2 - s. 63)

22. Zafernâme

Manzûm ve mensûr olarak yazılan ve savaş konusunu işleyen metinlerde, zafer boyutunu ön plana çıkaran metinlerin örneklediği türün adıdır. Eserde, yedinci kasîde ve yedinci târîh bu türe örnek oluşturur.

Ol şehensâh-ı zafer-yâver ki mansûr itdi Hakk

Her ne dem kim eyledi kasd-ı gaza 'azm-i cihâd

Geldi istikbâle ceşş-ı nusret ü cünd-i zafer

Kıldılar fermânına hükm-i kaderle inkiyâd... (Tarihler/7 - s. 288)

B. Edebî Tarzlar

1. Duânâme

Klâsik Türk edebiyâtında manzûm, mensûr ya da manzûm-mensûr karışık olarak terkîp edilmiş ve bu adı alan müstakil eserler vardır. Elbette bunların tamamı duâ içerikli değildir. Övgüler ve övülen şahsiyetin yaşadığı şehrin tavsîfi de bu kitâplara konu olabilmektedir. Kanunî devrinde yaşamış, Kara Fazlî'nin "duânâme" adlı eseri anılan ifadelerle bağdaşan bir örnektir. (Özkat, 2005: 35). Ayrıca târîhte, birisine hayır duâ içerikli olarak yazılıp gönderilen mektûpların da bu isimle anılması düşündürücü olmalıdır. Edebî türler ve tarzların yoğun şekilde işlendiği kasîdelerde; her özel bölümün nesîb, methiye, fahriye gibi isimleri almaları ve hepsinin bir edebî türü ya da tarzı temsil etmeleri, kasîdelerin duâ bölümlerinin ve dahası duâ içerikli diğer metinlerin, niyâznâmelerin bir alt basamağı olarak, "duânâme" şeklinde bir tarza isim olabileceğini akla getiriyor. Cevrî Dîvân'ında geleneğe de uygun olarak kasîdelerin hemen tamamının sonunda, kıt'a nazım şekli ile yazılmış övgü şiirlerinin bitiminde; târîh metinleri nihâyetlendirilirken ve 4 ile 6 numaralı terkîb-i bentlerde bu tarzı denenmiştir.

Tâ ki dîvân-ı felekde hikmet-i yezdân ile

Müşteri ola vezîr-i husrev-i seyyâregân...(Kasîde/22 - b/43 - s.102)

2. Fahriye

Övünülecek şey, övünme ya da büyüklenme anlamındadır. Edebiyâta; övünme içerikli metinler bu anlatım tarzını vücûda getirir. Gelenek hâlini alan, şairlerin kendilerini övdüğü şiirler ve dahası her tür övünme içerikli metin bu tarz bağlamında değerlendirilebilir. Eserde, oldukça yoğun denenilen tarzlar arasındadır. Dîvân'da; ilk şiirin 30 ile 35'inci beyitleri arası, üçüncü şiirin giriş kısımları, dördüncü şiirin 36 ve 37'inci beyitleri, on ikinci şiirin 36 ve 41'inci beyitleri arası, on dördüncü şiirin 37 ve 45'inci beyitleri arası ve dahası yine şiir ve şiirde yer alan beyit numarasına göre; on beşte 38-42, on altıda 12-17, on sekizde 38-45, on dokuzda 28-33, yirmide 32-40, yirmi

birde 43-52, yirmi ikide 29-33, yirmi dokuzda 52-58, otuz üçte 15-22 numaralı beyitler ilâ yetmiş dokuzuncu şiirin son beyitleri, gazeller bölümünde ise; 41, 42, 73, 76, 91, 169, 170, 180 ve 245 numaralı şiirler fahriye tarzına örneklemede bulunur.

Kevser-i huld-ı ma'ânî sühan-ı pâkümdür

Kudsiyân-ı teşne-leb u çeşme-i idrâkümdür

Benem ol h^(v)âce-i sâhib-ser ü sâ mân-ı sühan kim

Ki ekâlîm-i beyân dâhil-i emlâkümdür... (Gazel/73 - s. 208)

3. Hasbihal/Arz-ı Hâl

Durumunu açma, dertleşme, söyleşme ya da sohbet etme anlamındadır. Edebî metinlerde yoğun şekilde tercih edilen anlatım tarzıdır. Bu tarz; nasîhatnâme, medednâme, şikâyetnâme vs. gibi sunuş biçimlerine üst tarz teşkil etmektedir. Daha çok uzun soluklu mesnevîlerde hâkim tarz olarak denenen bu sunuş biçimi, Cevrî Dîvân'ında 79'uncu şiirde (s. 154) ve altıncı terkîb-i bentte (s. 177) estetik bir edâyla örneklendirilmiştir.

Nedür âdem âlâmeti nicedür

Nice bilsün senün gibi nâ-dân

Ekserî böyle âdemün zirâ

Kimisi mest ü kimisi hayrân

Sen ise böyle gördüğün şahsı

Dem idersin idüp nice bühtâr... (Terkîb-i Bent/6-Bent/7 - s. 179)

4. İftirâknâme/ Firaknâme/Hecrnâme/ Tahassürnâme

Firak, ayrılık, ayırma anlamlarında Arapça bir sözcüktür. İftiraknâme ya da firaknâme ve yukarıda anılan bu minvâldeki kelimeler, ayrılık konulu metinlerde hâkim tarz görevini üstlenmektedir. Dîvân'da, tarihler arasında yer alan; 38, 76 ve 78'inci şiirler bu ifade biçiminden yararlanılarak oluşturulmuştur.

'Acep mi dâyire-veş olsa sînemüz pür-tâb

Derûnumuzda 'avevlendi âteş-i âlâm

Kanı o bülbül-i gül-zâr-ı mûsikî ki anun

Virürdi nağme-i şîrîni rûha zevk-i müdâm... (Tarihler/76 - s. 325)

5. İ'tizâriye

İ'tizâr, özür dilemek demektir. Özür içerikli metinler, i'tizâriye başlığı altında değerlendirilebilir. Bir şeyi özür beyân ederek anlatma bu üslûptaki metinlerin i'tizâriye adında bir tarz oluşturmasını sağlayabilir. Dîvân'da ikinci şiirin son bölümleri, dördüncü şiirin 44, 45 ve 46. beyitleri ve kırk yedinci şiirin son kısımları özür üslûbunda yazılarak bu sunuş biçimine örnek oluşturmaktadır.

Hem ne haddümdür benüm kim vasfa cürret eyleyem

Ol şehinşâhi li-'ömrik-taht u levlâk-efseri

Hıdmet-i medh ü senâsında kusûrum fehm idüp

Lâyık oldur kim idem dergâhına 'özü-âveri... (Kasîde/2 - s. 64)

6. Methiye

Övüleni kim ya da ne olursa olsun; övme içerikli metinler, methiye tarzını yansıtır. Eserde yoğun işlenen tarzlardan biri de methiyedir. Cevrî, başta Hz. Peygamber olmak üzere, Mevlânâ'ya ve dönemin çeşitli devlet kademelerindeki yöneticilerine, dahası sarây hanendegânına methiye üslûbunda şiirler yazmıştır. Dîvân'da kasîdeler, kıt'alar ve târîhlerde hâkim tarz methiyedir demek doğru olur.

Revnağ-ı dîn ü düvel hazret-i Sâlih Pâşâ

Mazhar-ı sırr-ı kemâl-i kerem-i Rabbâni... (Kasîde/21-Beyit/10-s.98)

7. Muştunâme

Yapılan fetihler ve kazanılan zaferlerin ardından, düşman devletlere korku salmak ve dost ile müttefiklere müjde vermek amacıyla yazılan mektupların "muştuluk" adı ile anıldığı bilinmektedir. (<http://www.tarihbilinci.com/> erişim tarihi: 10/04/2013). Öte yandan kıymetli bir zâtın mühim bir makama yükseldiğinin müjdesini veren ya da pâdişâhın amansız bir hastalıktan sıhhat bulduğunun sevincini tellâl eden ve daha belki de bir şehzâdenin doğum müjdesini veren edebî metinlerde hâkim tarz ne olmalıdır? Târîhteki adlandırma bu sunuş biçiminde yazılan metinlerin muştunâme adlı bir tarz altında değerlendirilebileceğine işâret etmektedir. Dîvân'da altıncı şiirin 7, 8 ve 9'uncu beyitleri; yedinci şiirin genel edâsı, 19'uncu şiirin giriş kısımları, 7 ve 46'ıncı tarihler bu üslûpta kaleme alınmış ve pâdişâhın sıhhat bulduğunun, çeşitli yöneticilerin devlet

kademelerinde yükseldiklerinin ve Bağdat dâhil bazı yerlerin fethedildiğinin müjdesini veren metin örnekleri olarak eserde işlenilmişlerdir.

Müjde kim itdi yine defter-i câha terkîm
Bir kalem sâhibini hâme-i takdîr-i Hüdâ

Oldı menşûr-ı vezâretle yine defter-dâr

Bir sezâ-vâr-ı makâm-ı şeref ü 'izz ü 'ulâ (Tarihler/46 - s. 309)

8. Münacât/Tazarrunâme/Şefa'âtnâme

Sığınma, acındırma ve medet umma tavrı neredeyse insânla berâber var olmuştur. Yalvarma ve yakarma ile bağışlanma dileği barındıran metinler genelde bu başlıklar altında yorumlanmaktadır. Münâcat, gelenek hâlini almış şekli ile Yaratıcı'ya yönelik olabildiği gibi; edebî metinlerden takip edilebildiği üzere, canlı ya da cansız varlıklara yönelik yakarışlar şeklinde de var olabilmektedir. (Mesnevîlerde muma, buluta ya da başka varlıklara yakaran yani Arapça ifadesi ile münâcât eden kahramanlar hatırlanmalıdır.) Cevrî Dîvân'ında doğrudan doğruya münâcât başlıklı bir metin yoktur. Fakat yakarma üslûbunda yazılmış bir tahmîs (Fuzûlî'nin bir gazeline tahmîs, s. 358) ve aynı edâ ile yazılmış bir terkîb-i bentte iki bölüm yer almaktadır. (Terkîb-i bent/1-Bent/3 ve 13 - s. 161 ve 165). Şefa'ât ise Hz. Peygamber başta olmak üzere, evliyâ ve dîn ulularından da dilenmektedir. Metindeki ilk şiir olan na'tte 35'inci beyitten bölüm sonuna kadar şair, Hz. Peygamber'den bağışlanma dilemiştir.

Yâ-Rab bizi de vâkîf idüp ma'nî-i hâle

Dil-beste koma tab'umuzu nükte-i kâle

Yâ-Rab bize şevk-ı taleb-i ma'rifetün vir

Cehd eyleyelüm fazlun ile kesb-i kemâle... (Terkîb-i Bent/1/Bent/13 - s. 165)

Derd-i isyânuma dermânı ol eyler zîrâ

Nazar-ı merhamet-i zahm-ı dilün merhemidür

Rahmi der hâline mecrûhların ve'l-hâsıl

Ol tâbib-i dil-i âlem rüsûlün erhâmıdur (Na't/Beyit/41-42/s. 63)

9. Münâzara

Karşılıklı olarak “meşveret” edâsında konuşma şeklinde yorumlanan münâzara, edebî metinlerde zıt iki fikrin tartışılması hâlinde bir tarz teşkil etmektedir. Cevrî Dîvân'ında 56. şiir (s. 148), “Kıt'a Der-Mübâhese-i 'Âkil ü 'Ârif” adlandırması altında bu sunuş biçimine örneklemede bulunmaktadır.

'Âkilün imtidâd-ı vehminden
Fehm-i ma'nâda pîçîşi görünür
(‘Âkil/Beyit - 9)

'Ârifün izdiyâd-ı fehminden
Derk-i tahkîka verzişi görünür
(‘Ârif/Beyit - 10)

10. Nasîhatnâme/Pendnâme

Öğüt içerikli metin veyâ metin bölümlerinde hâkim tarz nasihatnamedir. Söz konusu eser için de bu geçerlidir. Eserde; 79. şiir, 6. terkîb-i bent ve 158'inci gazel bu tarzda yazılmıştır. Gazel tarzları, diğer metinlerden biraz daha farklı şekillenmek dolayısıyla bu şiirin de nâsîh yönünden ötürü tarzının özelde hakîmâne olduğu belirtilmelidir.

Say idüp şöhre-i cihân olma
Cehd idüp 'umde-i zemân olma

Kayd-ı nâm ü nişâna beste olup
Tâlib-i i'tibâr-ı şân olma... (Terkîb-i bent/6 - s. 178)

II. Rindâne Edâ

Cevrî bir Mevlevî olmakla berâber eserinde rindâne edâ ile yazılmış çokça şiir vardır. Hatta gazeliyât bölümünün ilk şiiri rintçe yazılmıştır. Rindin geleceğın kaygısını bugünden çekmediğı ve âlemden haberdâr olduğu hatırlanacak olursa; kaba sofu haricindeki sûfnın rıntle çok da ayrışmayacağı anlaşılmış olur. Öte yandan; klâsik şiirde, âşık-rint-sûfi ve bazı vasıflarıyla miskinın bir safta; rakıp ve zâhidin bir safta yer aldığı da anımsanacak olursa ehl-i tarık bir şairin gelenekselleşmiş anlamda, bu kadar çok rindâne şiir yazmış olması aykırı bir durum teşkil etmez. Bu beyitler söylenilenlere delil oluşturmaktadır:

'Âşık-ı rindem ki sahbâ neşve-i dildür bana
Gamze-i dil-ber bu keyfiyetle mâyildür bana

'Aşk-ı pâküm olmazam âlûde nakş-ı hüsn ile

Şâhid-i ma'nâ büt-i Yûsuf-şemâyildür bana...

(Gazel/1 - s. 182)

12. Sûfiyâne Edâ/Hikmetnâme

Bir şairin mutasavvif kimliğini yansıtabilecek şekilde şiir söylemesi hâlinde üslûbu, geleneksel olarak sûfiyâne adıyla karşılanmaktadır. Anlatısı öğretici içerikli ise Hikmetnâme adı ile anılabilir. Terkîb-i bentlerde, birinci ve üçüncü terkîplerin ikinci bentleri ve 252. gazel eserde bu tarzda bir yaklaşımla sanatkârâne bir şekilde örnelemektedir.

Bî-hûde gezüp mehleke-i zann u gümânda

Olduk nice gün vesvese-i 'akl ile gümrâh

Yâd eyleyicek fevt olan evkâtı bu yolda

Pür-eşk-i nedâmet iderüz dîdeyi her-gâh...(Terkîb-i Bent/3-Bent/2 - s. 169)

13. Şikâyetnâme/Tazallüm

Edebî metinlerde sızlanma ve yerinme tavırları bu tarzlarla işlenmektedir. Şikâyetnâme ile tazallüm arasındaki temel ayrım; tazallümün daha çok kişisel bir yerinme tavrı ile ortaya çıkmasıdır. Dîvân'da hicviye örneği olmadığı da burada anılmalıdır. Eserde yer alan yedinci tesdîs ve 69'uncu şiir, şikâyetnâme tarzında yazılmıştır. Eserde çokça örnekleme bulunan methiye tarzında yazılmış şiirlerin özellikle son bölümleri kişisel yerinmeleri içermekte ve tazallüm tarzına örnekleme bulunmaktadır.

Zemâne halkı hep mu'tâd idinmişler cefâ resmin

Gidermişler bozup levh-i hakîkâtden vefâ resmin

Ferâmuş eylemişler her biri lutf u 'atâ resmin

'Acep mi mahv idersem ben de ümmîd ü recâ resmin

(Cevrî)

Vefâ her kimseden kim istedüm andan cefâ gördüm

Kimi kim bî-vefâ dünyada gördüm bî-vefâ gördüm

(Fuzûlî)

(Tesdis/7-Bend/2 - s. 369)

Buldum o kadar nakd-ı kana'âtle tesellî

Efkâr-ı gınâ oldı derûnumda mu'attal

Gördüm ki degül bâb-ı kerem 'ârife meftûh

İtdüm der-i ümmîd ü temennâyı mukaffel... (Kasîde/23/Beyit/28-30/s. 104)

14. Târîh Düşürme

Bazı belâgat kitaplarında hünere bağlı sanatlar (Bilgegil, 1989: 346) olarak yorumlanmaktadır. Tarih düşürme, aynı zamânda anlatılacak şeyi birtakım kodlamalarla sunma işidir. Bu yönü ile bir anlatım tarzı olarak değerlendirilmektedir. Cevrî eserinde târîhler adı altında 121 adet şiiri bu ifade biçiminden yararlanarak oluşturmuştur. Cevrî, dîvân nüshasının tamamlandığı zamânı beyân etmek için bu sunuş biçimini estetik ve sanatlıca kullanmasını bilmiştir:

Yazılıp çünki oldı nüsha temâm

Vakt-i tahrîrin eyleyüp i'lâm

Didi ta'rîhini bu 'abd-ı za'îf

Kelimât-ı çihâr-yâr-ı latîf (sene 1040-1630-1631) (Tarihler/1 - s. 283)

15. Tasvîr

Anlatıyı betimlemelerle süsleme ve somutlaştırmalarla örererek sunma işidir. Tasvir daha çok modern bir ifadedir ve anlatım tekniği olarak değerlendirilmelidir. O bakımdan klâsik şiirde bir edebî tarz olarak bu kelimenin karşılığı tavsîf, tarîf, evsâf, vasf ve vasfiye gibi ibâreler olmalıdır. Dîvân'da 30, 39 ve 50. şiirler ve kıt'alar bölümünde yer alan pâdişâhın şahsî malzemelerinin anlatıldığı metinler (metinler: 62-77 numaralı şiirler arasında yer almaktadır.) tavsîfi metinler olarak yorumlanmalıdır.

Zihî ser-pûş-ı zerrîn u murassa'

Ki Cemşîd'e olur zî-bende sefer

Cihân-ı işrete gûyâ felekdür

Ki her yâkûtı bir tâbende ahter

Sunulsa dest-i şâhenşâha lâyık

Bu ser-pûş-ı mücevherlerle bu sagar (Kıt'a/s. 152)

16. Teşekkürnâme

Klâsik şiirde, yapılan bir ihsâna edilen teşekkürü sunan metinler bu adla anılmaktadır. Bu tarz metinler, şükürnâme ve şükrâniye gibi adlarla da anılmakla beraber Yaratıcı'nın ihsânına karşı gösterilen şükür ve yapılan teşekkürü içeren tahmîd adlı metinlerdeki şükürlerle karıştırılma ihtimâline karşılık bu adlandırmaları burada başlık olarak vermemek daha uygun olacaktır. Dîvân'da 16, 26, 30, 37, 48, 49, 55 ve 81 numaralı şiirler teşekkürnâme tarzından kesitler barındırmaktadır. Aşağıda verilecek örnek, Müsâhib Yûsuf Ağa'nın Cevrî'ye hediye ettiği ata karşı teşekkürünü sunduğu teşekkürnâme tarz-ı kasîdeden alınmıştır:

Ne denlü görsem en'âm u 'atâsın halk-ı dünyanun

Unutmam lutf u ihsânın Müsâhib Yûsuf Ağa'nun

Husûsa Yûsuf Ağa kurb-ı şâhenşâh-ı 'âlemde

Göre envâ'-ı eltâfin hemîşe Hakk te'âlanun (Kasîde/26 - s. 109)

Sonuç

On yedinci yüzyıl Osmanlı şairlerinden, Mevlvî tarikatına bağlı mutasavvıf şair Cevrî, manzûm ve mensûr yazdığı onlarca eserine ilâveten; Hüseyin Ayan'ın ifadeleriyle "araştırmacılar için her yönden irdelenmeye müsâit" (Ayan, 1981: 52) sanatkârâne bir de dîvân kaleme almıştır. Dîvân görüldüğü üzere edebî türler ve tarzlar bahsi açısından da oldukça zengindir. Dîvân'dan tespit edilerek değerlendirmeleri yapılan metin örneklemeleri; edebî türlerin metinlerin ne anlattıklarıyla, edebî tarzların ise metinlerin anlattıkları şeyleri nasıl sunduklarıyla ilişkili olduğunu tayin etmiştir. Dîvân'dan tespit edilen edebî tür sayısı 22, edebî tarz sayısı ise müstakil olarak 18'dir. Tespit edilen türler arasında kalemîye, tuğrâ'îye ve mutrıpnâme gibi örneklemelerin yer alması tesâdüfî değildir. Cevrî'nin hattat olması ve dahası sanatçı kimliği, bu türlerin eserinde yer almasına sebep olmuştur. Bu da edebî türler ve tarzların şairin anlam dünyasını sunduğuna sağlam bir delildir. Öte yandan dîvânda yer alan sefernâme, fetihnâme ve zafernâmeler, şairlerin toplumdan bağımsız yaşamadıklarını, tıpkı teb'a gibi toplumun kaderini tayin edecek olayları takip ettiklerini, tek farkla sanat yetilerini kullanarak hissettiklerini dillendirdiklerini ve dolayısıyla bu esnada eserlerinde işledikleri metin örneklerinin bir yerde toplumun algısını yansıttığı da yadsınamaz bir gerçektir. Ayrıca, Dîvân'da yer alan şiir metinlerinin hemen tamamının bir edebî tür ya da tarz ile şekillendirilmiş olması; edebî türler ve tarzların metin kurulumundaki rolüne, etkinliğine ve yetkinliğine işaret eder.

O hâlde toplumun aynası konumundaki şair, eserinde kurguladığı metinlerde işlediği edebî türler ve tarzlar nispetinde hem şairliğinin, hem yetiştigi devir şiirinin ve hem de asla varlığından bağımsız olamayacağı toplumun anlam ve kültür dünyasını sunacaktır.

Son olarak söz konusu durumlara ilişkin yapılan yorum ve değerlendirmeleri bir tablo ile somutlaştırmak ve bu yolla kayıt altına almak yerinde bir tavır olacaktır:

Metin Kurulumu Açısından Cevrî Dîvân'ında Edebî Türler ve Tarzlar			
A	Edebî Türler	B	Edebî Tarzlar
Edebî Tür Adı	Dîvân'da İşlenildiği Kısımlar (Yer Aldığı Bölüm/Şiir Numarası)	Edebî Tarz Adı	Dîvân'da İşlenildiği Kısımlar (Yer Aldığı Bölüm/Şiir Numarası)
Bahâriye	Kasîde: 12/Beyit: 1-15 Gazel: 28, 29	Duânâme	Terkîb-i Bent: 4, 6 Kasîde, Kit'a ve Târîhlerin son beyitleri
Culûsiye	Târîh: 11, 16	Fahriye	Kasîde: 1/Beyit: 30-35; 3/Giriş; 4/36-37; 12/36-41; 14/37-45; 15/38-42; 16/12-17; 18/38-45; 19/52-58; 33/15-22; 79/Son beyitler Gazel: 41,42, 73, 76, 91, 169, 170, 180, 245
Dâriyye	Kasîde: 30, 39 Kit'a: 62, 63, 64 Târîh: 4, 6, 15, 23, 83, 84, 90, 101, 113	Hasbihâl	Terkîb-i Bent: 6 Şiir 79
Esbiyye	Kasîde: 26/Bazı bölümleri	İftirâknâme	Târîh: 38, 76, 78
Fetihnâme	Kasîde: 11	İtizâriye	Kasîde: 2/Son bölümü, 4/Beyit: 44-47
Hammâmiyye	Kit'a: 64 Târîh: 84	Methiye	Kasîdeler/Kit'alar ve Târîhler'in geneli

Hazâniye	Gazel: 214	Müjdeviye	Kasîde: 6/Beyit: 7-10; 7; 19/Giriş bölümü Târîh: 7, 46
lydiyye	Kit'a: 47	Münâcât/Şefâ'atnâme	Tahmîs-i Fuzûlî, Terkîb-i Bent: 1-Bent: 3/Kasîde: 1/35-son
Kalemiyye	Kasîde: 18,24,31	Münâzâra	Kit'a: 56
Keştînâme	Kasîde: 50 Kit'a: 66	Nasîhâtnâme	Terkîb-i Bent: 6, Gazel: 159, 79. Şiir
Mersiye	Târîhler: 38	Rindâne edâ	Gazel:1/Gazellerde yer yer de gözlemlenmektedir.
Mutrîpnâme	Kasîde: 38	Hikmetnâme	Terkîb-i Bent: 1, 3/Bent: 252
Na't	Kasîde: 1	Şikâyetnâme/Tazallüm	Tesdîs: 7, 69. Şiir/ Kasîde: 23/Beyit: 28-30 Övgü şiirlerinin son bölümleri
Nevrûziye	Kasîde: 8/Beyit:1-10 Gazel: 124, 256	Târîh Düşürme	Târîhler (121 adet)
Sâkînâme	Gazel: 20, 21, 165 Tahmîs: 2	Tasvîr	30, 39, 50. Şiirler Kit'a: 62-77
Sefernâme	Kasîde: 5	Teşekkürnâme	16, 26, 30, 37, 48, 49, 55 ve 81. Şiirler
Sihhatnâme	Kasîde: 6 Kit'a: 55		
Sûrnâme	Kasîde: 11/Beyit: 19- 36		
Şitâiyye	Târîh: 114, 115, 116		

Tuğranâme	Kasîde: 42, 43, 44	
Velâdetnâme	Kasîde: 2	
Zafernâme	Kasîde: 7 Târîh: 7	

KAYNAKÇA

- AÇA, Mehmet *vd.* Başlangıçtan Günümüze Türk Edebiyatında ve Şekil Bilgisi. İstanbul: Kriter Yayınları, 2009.
- AKKUŞ, Metin. Klâsik Türk Şiirinin Anlam Dünyası Edebî Türler ve Tarzlar, II. Baskı, Erzurum: Fenomen Yayınları, 2007.
- AYAN, Hüseyin. Cevrî Hayâtı, Edebî Kişiliği, Eserleri ve Dîvân'ının Tenkitli Metni, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Yayınları, 1981.
- AYNUR, Hatice *vd.* Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları V Nesrin İnşası Düzyazıda Dil Üslûp ve Türler, İstanbul: Turkuaz Yayınları, 2010.
- BİLGEGİL, M. Kaya. Edebiyat Bilgi ve Teorileri (Belâgat), II. Baskı, İstanbul: Enderun Kitabevi, 1989.
- CANIM, Rıdvan. Dîvân Edebiyatında Türler, Ankara: Grafiker Yayınları, 2010.
- CANIM, Rıdvan. Türk Edebiyatında Sâkinâmeler ve İşretnâme, Ankara: Akçağ Yayınları, 1998.
- ÇAPAN, Pervin. Tezkire-i Safâî İnceleme-Metin-İndeks, Ankara: AKM Yayınları, 2005.
- ÇELEBİOĞLU, Âmil. Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları, (Haz. Nihat Öztoprak, Sabahat Deniz), Ankara: MEB Yayınları, 1998.
- <http://www.tarihbilinci.com/> (Erişim tarihi: 10/04/2013).
- KONCU, Hanife. "Bir Kelimenin İzinde: Klâsik Türk Şiirinde Levend Üzerine Bazı Düşünceler", Turkish Studies: 2010, Volume 5/3, Summer, s. 421-446.
- LEVEND, Âgâh Sırrı. Türk Edebiyatı Tarihi, C.I, IV. Baskı, Ankara: TTK Yayınları, 1998.
- NA'İMÂ. Târîh-i Na'imâ, C.II, İstanbul: Darü Tıbbâ'a-i Âmire, 1147.
- ÖZKAT, Mustafa. Kara Fazlî'nin Hayâtı, Eserleri, Edebî Kişiliği ve Dîvânı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, 2005.
- ŞENGÜN, Necdet. "Klâsik Türk Şiirinde Kalem Kasîdeleri (Kalemiyeler)" Turkish Studies: 2008, V 3 / 4, Summer, s. 730-758.
- TAVUKÇU, Orhan Kemâl. Dede Ömer Rûşenî Hayâtı, Eserleri, Edebî Kişiliği ve Dîvânının Tenkitli Metni, Erzurum: Suna Yayınları, 2005.
- TOPAL, Ahmet. "Klâsik Türk Şiirinde Kalemiyye", Türkoloji Kültürü: 2008, S.1 N.1, Kış, s. 35-51.
- TOPAL, Ahmet. "Klâsik Türk Şiirinde Tuğrâ ve Bir Edebî Tür Olarak Tuğrâiyye", Turkish Studies: 2009, Volume 4/2, Winter, s. 976-992.
- ZAVOTÇU, Gencay. Rızâ Tezkiresi İnceleme-Metin, İstanbul: Sahafklar Kitapsarayı, 2009.

